

DOI: 10.5613/rzs.48.3.1

UDK: 159.922.8

613.956

Izvorni znanstveni rad

Priljeno: 17. 11. 2018.

Uloga komunikacije s roditeljima o seksualnosti u dinamici adolescentskog zadovoljstva tjelesnim izgledom

Luka JURKOVIĆ *student (Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska)**luka.jurkovic1995@gmail.com*Goran KOLETIĆ , Aleksandar ŠTULHOFER *Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*
gkoletic@ffzg.hr, astulhof@ffzg.hr

Nezadovoljstvo tjelesnim izgledom u razdoblju adolescencije rizični je čimbenik za razvoj poremećaja hranjenja, niskog samopouzdanja i depresije. Dosađajna istraživanja ukazuju na zaštitnu ulogu obiteljske komunikacije i podrške spram nezadovoljstva tjelesnim izgledom. Međutim, manje je poznato kakav je odnos između zadovoljstva tjelesnim izgledom i komunikacije s roditeljima o seksualnosti. Postojeći uvidi o povezanosti između obiteljske komunikacije o seksualnosti i seksualnog zdravlja adolescenata temelje se na transverzalnim studijama. Cilj ove studije longitudinalna je analiza povezanosti između zadovoljstva tjelesnim izgledom i komunikacije s roditeljima o seksualnosti među adolescentima. Podaci su prikupljeni metodom ankete na panel-uzorku od 1 325 učenika i učenica iz 14 srednjih škola grada Rijeke i Opatije u četiri točke mjerenja u razdoblju od 18 mjeseci. U svrhu analize povezanosti relevantnih indikatora korištena je analitička metoda paralelnog modeliranja latentnih krivulja rasta koja omogućuje procjenu interindividualnih razlika temeljem individualnih promjena unutar pojedinaca u promatranom vremenskom razdoblju. Utvrđena je pozitivna povezanost između komunikacije s roditeljima o seksualnosti i stupnja zadovoljstva tjelesnim izgledom i u početnoj točki analize i tijekom vremena, ali samo kod adolescentica. Nalazi ovog rada mogu pomoći edukacijskim i javnozdravstvenim stručnjacima, ali i roditeljima, u unaprjeđivanju psihosocijalne dobrobiti adolescenata.

Ključne riječi: adolescenti, zadovoljstvo tjelesnim izgledom, komunikacija s roditeljima o seksualnosti, roditeljska podrška

1. Uvod

Slika tijela je kompleksan i višedimenzionalan fenomen koji predstavlja subjektivnu reprezentaciju izgleda vlastitog tijela, a uključuje »stavove, percepciju, misli i osjećaje osobe vezane uz vlastito tijelo, kako uz cjelokupan izgled, tako i uz specifična područja i dijelove tijela, tjelesne funkcije, snagu i seksualnost« (Erceg Jugović, 2015: 466).¹ S obzirom na moguće štetne posljedice nezadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom, poput razvoja poremećaja hranjenja (Neumark-Sztainer i dr., 2006), depresije te niskog samopouzdanja (Stice i Bearman, 2001; Tiggemann, 2005), visoka učestalost negativne slike tijela i opterećenosti tjelesnim izgledom kod adolescenata razlog je za zabrinutost (Ata, Ludden i Lally, 2007; Erceg Jugović, 2015; McCabe i Ricciardelli, 2003).

Jedan od glavnih uzroka nezadovoljstva tjelesnim izgledom kod adolescenata društveno je uvjetovani pritisak konformiranja često nedostižnim sociokulturnim standardima idealnoga tjelesnog izgleda (Erceg Jugović, 2015; McCabe i Ricciardelli, 2003). U adolescenciji, razvojnom razdoblju izrazitih fizičkih, emocionalnih i kognitivnih promjena (Crespo i dr., 2010), »raskorak između percipiranog i idealnog tjelesnog izgleda postaje sve izraženiji što ovo razdoblje čini posebno osjetljivim za razvoj nezadovoljstva tijelom i raznih preokupacija i problema vezanih za sliku tijela« (Erceg Jugović, 2015: 468). Dosadašnja su istraživanja slike tijela uglavnom bila usmjerena na adolescentice zbog veće učestalosti nezadovoljstva tjelesnim izgledom (McCabe i Ricciardelli, 2004) te znatno većeg pritiska sociokulturne norme vitkosti (Carlson Jones, 2004). U tom kontekstu, sociokulturne norme koje naglašavaju važnost vitkosti kao nerealističnog ideala kojem bi djevojke trebale težiti povezane su s negativnim percepcijama vlastitoga tjelesnog izgleda (Erceg Jugović, 2015). Međutim, iako djevojke u većoj mjeri izražavaju nezadovoljstvo vlastitim tijelom, recentna istraživanja pokazuju da je težnja za mišićavim tijelom povezana s negativnim procjenama slike tijela i kod muških adolescenata (McCabe i Ricciardelli, 2004; Smolak, Levine i Thompson, 2001). Izvor nezadovoljstva tjelesnim izgledom kod mladića je diskrepancija između percipiranog i »idealnoga« mišićavog muškog tijela.

Istraživanja nezadovoljstva tjelesnim izgledom među adolescentima provedena su i u hrvatskom kontekstu. Na uzorku od 1 035 učenika i učeni-

¹ Rad se temelji na istraživanju koje financijski podupire Hrvatska zaklada za znanost (projekt br. 9221).

ca srednjih škola iz nekoliko hrvatskih gradova, Pokrajac-Bulian, Mohorić i Đurović (2007) pokazali su da djevojke izražavaju veće nezadovoljstvo tjelesnim izgledom te češće provode dijete u usporedbi s mladićima. Također, Erceg i Kuterovac Jagodić (2017) na uzorku od 1 056 učenika i učenica osnovnih i srednjih škola pokazale su da su djevojke u usporedbi s mladićima općenito nezadovoljnije tjelesnom težinom, oblikom tijela te čvrstoćom, veličinom i snagom mišića i u ranoj i u kasnoj adolescenciji. Autorice navode da djevojke veću važnost pridaju tjelesnoj težini i obliku tijela, a mladići visini, čvrstoći i snazi mišića, što upućuje na spolne razlike u okviru percepcije poželjnog tijela. S obzirom na to da se ti nalazi temelje na transverzalnim istraživanjima dobnih i spolnih razlika, autori preporučuju provedbu longitudinalnih istraživanja kako bi se omogućio uvid u razvojne promjene nezadovoljstva tijelom tijekom odrastanja.

2. Utjecaj obitelji na percepciju vlastitog tjelesnog izgleda

Obitelj ima izrazito važnu ulogu u prenošenju sociokulturnih poruka adolescentima (Al Sabbah i dr., 2009; Erceg Jugović, 2015; Ricciardelli, McCabe i Banfield, 2000). Također, kao izvor društvene podrške, roditelji »mogu imati važnu ulogu u pojačavanju pozitivnih utjecaja iz okoline te umanjivanju onih negativnih« (Erceg Jugović, 2015: 472). Dosadašnja istraživanja ističu zaštitnu ulogu roditeljske podrške, povezanosti i komunikacije u pogledu nezadovoljstva tjelesnim izgledom u adolescenciji (Bearman i dr., 2006; Resnick, Harris i Blum, 1993; Ricciardelli, McCabe i Banfield, 2000). Primjerice, Al Sabbah i suradnici (2009) su na uzorku od 160 000 adolescenata iz 24 zemlje utvrdili da su problemi u komunikaciji s roditeljima osjetno povezani s nezadovoljstvom vlastitim tijelom. Također, Ackard i suradnici (2006) su pokazali da američki adolescenti koji imaju osjećaj da ne mogu razgovarati s roditeljima o vlastitim problemima i koji cijene mišljenje svojih vršnjaka više od mišljenja svojih roditelja, u većoj mjeri pokazuju simptome depresije, imaju niže samopouzdanje i nezadovoljniji su vlastitim tjelesnim izgledom.

Dosadašnja su istraživanja uvelike bila usmjerena na kvalitetu obiteljske komunikacije u općem smislu te je manje poznat odnos između zadovoljstva tjelesnim izgledom i komunikacije s roditeljima o specifičnim temama koje se odnose na seksualnost i romantične veze. Komunikacija o seksualnosti primarni je način na koji roditelji djeci prenose seksualna znanja, informacije, vrijednosti, očekivanja i uvjerenja. Kao jedan od važnijih aspekata seksualne socijalizacije, komunikacija o seksualnosti s roditeljima

može imati važne implikacije na seksualno zdravlje adolescenata (Jerman i Constantine, 2010). Veći je broj studija pokazao da adolescenti koji razgovaraju sa svojim roditeljima o seksualnosti kasnije stupaju u seksualne odnose, imaju manji broj seksualnih partnera te u većoj mjeri koriste zaštitu tijekom spolnog odnosa (Diiorio, Kelley i Hockenberry-Eaton, 1999; Diiorio, Pluhar i Belcher, 2003; Hadley i dr., 2009). Osim spomenutih rizičnih ponašanja, komunikacija o seksualnosti može imati zaštitnu ulogu i u pogledu negativne percepcije slike tijela. Mastro i Zimmer-Gembeck (2015) su, primjerice, ukazali da je kvalitetan razgovor o seksualnosti i sličnim temama povezan s većim samopoštovanjem u okviru percepcije vlastitoga tijela te pozitivnijim reakcijama na seksualna iskustva.

Dosadašnja istraživanja obiteljske komunikacije o seksualnosti obilježava nedosljednost nalaza. Primjerice, dok su neki autori utvrdili pozitivnu povezanost između komunikacije o seksualnosti i seksualnog zdravlja adolescenata, postoje studije u kojima te veze nisu potvrđene. Glavni razlozi nedosljednosti nalaza mogli bi poglavito biti razlike u definiranju i operacionalizaciji komunikacije o seksualnosti, ali i činjenica da je većina dosadašnjih uvida temeljena na transverzalnim studijama. Longitudinalna istraživanja, koja omogućuju uvid u razvojne promjene komunikacije kroz razdoblje adolescencije, istaknuta su, stoga, kao nužan korak za bolje razumijevanje tog fenomena (Diiorio, Pluhar i Belcher, 2003; Markham i dr., 2010).

3. Cilj, hipoteza i svrha istraživanja

Cilj ove studije bio je ispitati povezanost između komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom tijekom vremena. Imajući u vidu utvrđenu zaštitnu ulogu roditeljske podrške i prihvaćanja u kontekstu adolescentske percepcije vlastitog izgleda (Barker i Galambos, 2003; Bearman i dr., 2006), u analizi smo kontrolirali doprinos roditeljske emocionalne podrške i podrške autonomiji adolescenta. S obzirom na uvide o povezanosti između obiteljskoga socioekonomskog statusa i učestalosti razgovora o seksualnosti i seksualno rizičnom ponašanju (Flores i Barroso, 2017; Swain, Ackerman i Ackerman, 2006), kao kontrolnu varijablu uključili smo i obiteljski socioekonomski status. Polazeći od nalaza dosadašnjih empirijskih istraživanja i teorijskih pretpostavki, formirana je sljedeća osnovna hipoteza ovog istraživanja: komunikacija adolescenata s roditeljima o seksualnosti pozitivno je povezana sa stupnjem zadovoljstva tjelesnim izgledom.

Potencijalni je znanstveni doprinos ovog istraživanja višestruk. Prije svega, longitudinalni nacrt studije omogućuje uvid u promjene tijekom vremena, što predstavlja prednost u odnosu na najčešće korištena transverzalna istraživanja. Koristeći analitički pristup modeliranja krivulja latentnog rasta (*latent growth curve modeling*), procjene ključnih parametara temeljimo na analizi intraindividualnih promjena tijekom vremena, a ne na promjenama na razini skupine (usp. Curran, Obeidat i Losardo, 2010). Naposljetku, riječ je o prvoj longitudinalnoj studiji u Hrvatskoj koja ispituje veze između komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti te percepcije vlastite slike tijela. Dobiveni nalazi mogu poslužiti obrazovnim i zdravstvenim stručnjacima u unaprjeđivanju psihosocijalne dobrobiti adolescenata, ali i roditeljima kao poticaj na otvoreniji razgovor sa svojom djecom o seksualnosti.

4. Metodologija istraživanja

4.1. Sudionici i provedba istraživanja

Podaci koje koristimo u ovoj studiji prikupljeni su u okviru istraživačkog projekta PROBIOPS (*Prospective Biopsychosocial Study of the Effects of Sexually Explicit Material on Young People's Sexual Socialization and Health*). Istraživanje je provedeno na panel-uzorku učenica i učenika drugih razreda iz 14 srednjih škola grada Rijeke i Opatije. U prvome je valu (T0; prosinac 2015.) sudjelovalo 1 287 učenika i učenica ($M_{dob} = 15,8$; $SD = 0,52$; 59,3% učenica). Prikupljanje podataka ponavljano je u razmaku od otprilike šest mjeseci; broj sudionika iznosio je 1 281 u drugom valu (T1), 1 233 u trećem (T2), 1 176 u četvrtom (T3) te 931 u petom valu (T4). U petom je valu zabilježen uočljivo manji broj sudionika zbog završetka školovanja učenika upisanih u trogodišnje nastavne programe.

Prije početka istraživanja, roditelji svih potencijalnih sudionika pisano su bili obaviješteni o ciljevima i prirodi istraživanja. Podaci su prikupljeni anketiranjem tijekom nastave, uz prisutnost člana istraživačkog tima. Kako bi se osigurala privatnost prilikom ispunjavanja upitnika, između sudionika su postavljene kartonske pregrade. Informirani pristanak i detalji o istraživanju bili su otisnuti na početku svakog upitnika. Uz informacije o istraživanju te dobrovoljnosti sudjelovanja, prije početka ispunjavanja upitnika sudionicima je objašnjeno kako generirati jedinstvenu slovno-bročanu šifru (od pet znakova) koja je poslužila za povezivanje upitnika. Istraživanje je odobri- lo Etičko povjerenstvo za znanstveno-istraživački rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i provedeno je uz pristanak ravnatelja/ica škola.

Analitički okvir ovog rada čine četiri vala (T1–T4) u kojima su mjereni indikatori komunikacije s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom. Početna točka mjerenja (T0) nije uključena u analizu jer u tom valu nisu mjereni svi relevantni indikatori. Korišteni su podaci učenika i učenica koji su sudjelovali u barem dva od četiri navedena vala ($N = 1\,325$; 59,6% učenica).² Od navedenog broja sudionika, njih 268 sudjelovalo je u dva vala, 479 u tri vala te 578 u sva četiri vala. Sociodemografske informacije o sudionicima prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Sociodemografska obilježja sudionika u početnoj točki mjerenja ($N = 1\,287$) i onih koji su uključeni u analizu ($N = 1\,325$)

	<i>sudionici u prvom valu (T0)</i>	<i>sudionici uključeni u analizu (T1–T4)</i>
	<i>N (%)</i>	<i>N (%)</i>
spol		
muški	524 (40,7)	535 (40,4)
ženski	763 (59,3)	790 (59,6)
tip škole		
gimnazija	379 (29,4)	401 (30,3)
drugi	908 (70,6)	924 (69,7)
tip obitelji		
obitelj s oba roditelja	987 (76,7)	869 (78,1)
drugi	300 (23,3)	243 (21,9)
obrazovanje majke		
fakultet	480 (37,5)	425 (38,4)
srednja škola ili niže	799 (62,1)	680 (61,4)
obrazovanje oca		
fakultet	441 (35,1)	387 (35,0)
srednja škola ili niže	816 (64,9)	704 (63,7)
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>
dob	15,8 (0,5)	15,8 (0,5)
prosjeck ocjena u prvoj godini srednje škole	3,59 (0,6)	3,64 (0,6)

² Zbog dinamike prikupljanja podataka u razredima, uzorak korišten u analizi veći je od inicijalnog uzorka. Navedeno proizlazi iz uključivanja u kasnijim valovima istraživanja učenika i učenica koji nisu bili prisutni na nastavi u trenutku provođenja istraživanja u prvoj točki mjerenja.

U svrhu provjere moguće pristranosti vezane uz osipanje uzorka provedena je multivarijatna logistička regresijska analiza. Dihotomnom kriterijskom varijablom razlikovali smo sudionike koji su sudjelovali u svim valovima (kodirano 0; $N = 578$) te sudionike koje sudjelovali u dva ili tri od četiri vala (kodirano 1; $N = 747$). Prediktorski su sklop činili temeljni sociodemografski indikatori mjereni u T0 (spol, obrazovanje roditelja, religioznost, tip škole i školski uspjeh). Rezultati analize upućuju na veći odljev sudionika među mladićima ($AOR = 0,74$; $p = 0,019$) i učenicima slabijega školskog uspjeha ($AOR = 0,67$; $p < 0,001$).

4.2. Mjerni instrumenti

4.2.1. Komunikacija o seksualnosti

Komunikacija s roditeljima o seksualnosti mjerena je u drugom, trećem, četvrtom i petom vala studije (T1–T4) s pomoću četiri čestice koje se odnose na učestalost komunikacije o sljedećim temama: zaljubljenost i ljubavne veze, stupanje u spolni odnos, seksualno ponašanje mladih ljudi te spolno prenosive bolesti, neželjena trudnoća i kontracepcija. Česticama je pridružena skala procjene od četiri stupnja (1 = nikad, 2 = rijetko, 3 = ponekad, 4 = često). Veći je rezultat upućivao na učestaliju komunikaciju s roditeljima o seksualnosti. Vrijednosti Cronbachovog α koeficijenta u svim analiziranim točkama mjerenja ukazali su na dobru pouzdanost instrumenta ($\alpha = 0,88$ do $\alpha = 0,90$). Stabilnost mjere, koja podrazumijeva korelacijske koeficijente mjere u različitim točkama analize, bila je u rasponu od 0,69 do 0,79.

4.2.2. Zadovoljstvo tjelesnim izgledom

Zadovoljstvo tjelesnim izgledom mjereno je u T1–T4 podskalom izgleda preuzetom iz Skale zadovoljstva tjelesnim izgledom za adolescente i odrasle (*Body Esteem Scale for Adolescents and Adult – Appearance subscale*; Mendelson, Mendelson i White, 2001). Mjera je sadržavala četiri čestice (npr., »Sviđa mi se što vidim kad se pogledam u ogledalu«, »Izgledam baš kao što bih želio/željela«) te pridruženu skalu procjene od pet stupnjeva (1 = uopće se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem). Veći rezultat na skali odražavao je veće zadovoljstvo vlastitim tjelesnim izgledom. Utvrđena je zadovoljavajuća pouzdanost u svim analiziranim točkama mjerenja ($\alpha = 0,82$ – $0,84$) i vremenska stabilnost ($r = 0,67$ – $0,79$).

4.2.3. Kontrolne varijable

Kontrolne varijable roditeljske podrške i socioekonomskog statusa mjerene su samo u inicijalnom valu (T0) te ih tretiramo kao (vremenski) invarijantne indikatore. Za roditeljsku podršku korištene su podskale topline i autonomije iz Upitnika roditeljskog ponašanja (Keresteš i dr., 2012). Obje su podskale sadržavale četiri čestice s pridruženom standardnom skalom procjene od pet stupnjeva (1 = uopće se ne odnosi na mene do 5 = u potpunosti se odnosi na mene). Podskala topline odnosila se na pokazivanje ljubavi, prihvaćanje i bliskost, a podskala autonomije na poštovanje djetetova izbora i uvažavanje njegove neovisnosti. Obje su podskale imale zadovoljavajuću pouzdanost ($\alpha = 0,81$ za mjeru topline i $\alpha = 0,71$ za mjeru autonomije). Socioekonomski status (SES) mjenen je s pomoću FAS II (*The Family Affluence Scale*; Boyce i dr., 2006), instrumenta prilagođenog procjeni obiteljskog SES-a među adolescentima. Aditivna skala uključivala je četiri čestice kojima se procjenjuje posjedovanje određenih materijalnih dobara (npr. osobnih računala) i učestalost određenih obiteljskih aktivnosti (npr. putovanja u inozemstvo zrakoplovom). Mogući raspon vrijednosti instrumenta iznosi 0–9, a više vrijednosti ukazuju na viši socioekonomski status obitelji.

4.3. Analitička strategija

Povezanost između komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom tijekom vremena analizirana je modeliranjem krivulja latentne promjene, analitičkom metodom koja omogućuje procjenu varijabilnosti između pojedinaca (interindividualne razlike) temeljem promjena mjerenog konstrukta unutar pojedinaca u promatranom vremenskom razdoblju (intraindividualne promjene) (Curran, Obeidat i Losardo, 2010; Duncan i Duncan, 2009). Prosječne vrijednosti (*fixed effects*) i individualne varijacije oko tih prosjeka (*random effects*) reprezentirane su latentnim faktorom odsječka, odnosno latentnim faktorom nagiba. Latentni odsječak obuhvaća skupni prosjek i pridruženu varijancu konstrukta u početnoj točki mjerenog razdoblja. Nagib obuhvaća prosječnu (pozitivnu ili negativnu) promjenu kroz promatrano vremensko razdoblje. Prosječna vrijednost i varijanca latentnog nagiba temelje se na ponovljenim mjerenjima za svakog sudionika (riječ je o intraindividualnim, a ne interindividualnim promjenama). U usporedbi s drugim metodama analize longitudinalnih podataka, modeliranje krivulja latentne promjene odlikuje veća statistička snaga i fleksibilnost u tretiranju nejednakih točaka mjerenja, podataka koji

nedostaju (*missing data*) te nenormalno distribuiranih indikatora (Curran, Obeidat i Losardo, 2010). Sudionici koji nisu odgovorili na sva relevantna pitanja ne isključuju se iz analize, jer se za procjenu parametara modela koristi tzv. *full information maximum likelihood* metoda (Graham, 2012; Little, 2013). Sve su analize provedene s pomoću statističkih paketa IBM SPSS 25 i IBM AMOS 23.

S obzirom na utvrđene razlike između muških i ženskih adolescenata u zadovoljstvu tjelesnim izgledom (Erceg i Kuterovac Jagodić, 2017; Jones i Crawford, 2006; Quick i dr., 2013) te učestalosti komunikacije s roditeljima o seksualnosti (Flores i Barroso, 2017; Miller i dr., 2009; Nolin i Petersen, 1992), sve su analize provedene odvojeno po spolu. Modeliranje krivulja latentne promjene provedeno je u tri koraka. U prvom je koraku specificirana i testirana krivulja koja najbolje pristaje podacima i to za svaki konstrukt odvojeno. Usporedba pristajanja linearne i kumulativne specifikacije krivulja provedena je standardnim testom razlike hi-kvadrata.³ U sljedećem je koraku testiran model paralelne promjene. Pritom su analizirani prosjeci i varijance latentnih faktora nagiba i odsječaka obaju konstrukata. Statistička značajnost varijanci nagiba osobito je važna jer upućuje na postojanje individualnih razlika u promjenama konstrukata u funkciji vremena, što je preduvjet za analizu povezanosti između latentnog nagiba i ostalih konstrukata u modelu.

U posljednjem koraku, analizirali smo strukturne veze između latentnih faktora temeljnih konstrukta, najprije bez, a potom s uključenim kontrolama (dvije dimenzije roditeljske podrške i socioekonomski status obitelji). Kako bi se dobio što parsimoničniji konačni model, neznčajne veze redom su izostavljane iz modela pod uvjetom da njihovo izbacivanje ne rezultira promjenom pristajanja modela podacima (što je provjeravano testom razlike hi-kvadrata). Opisano čišćenje modela služilo je, dakle, povećanju parsimoničnosti, a ne povećanju pristajanja modela.

Procjena pristajanja modela temeljila se na vrijednostima Komparativnog indeksa pristajanja (CFI), Tucker-Lewis indeksa (TLI) te pokazatelja RMSEA (*Root mean square error of approximation*). Izvršno pristajanje modela indiciraju vrijednosti CFI i TLI $\geq 0,95$ te RMSEA pokazatelja $\leq 0,05$, s gornjom granicom 90% intervala pouzdanosti $\leq 0,08$ (Byrne, 2010).

³ Kumulativna specifikacija predstavlja nespecificiranu krivulju rasta; nulom i jedinicom su specificirana otežanja prve i posljednje točke mjerenja faktora nagiba. Imajući u vidu da je linearna specifikacija parsimoničnija, statistički značajna razlike hi-kvadrata upućuje na bolje pristajanje kumulativne krivulje.

S obzirom na to da je naše uzorkovanje bilo temeljeno na klasterima (školski razredi), procijenili smo tzv. intraklasnu korelaciju za oba konstrukta uporabom višerazinskoga regresijskog modeliranja (odvojeno po spolu). Razina razreda kod mladića objasnila je 0,3%, a kod djevojaka 5,5% varijance komunikacije s roditeljima o seksualnosti. U slučaju zadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom, postoci varijance objašnjene razinom razreda iznosili su 3,1% i za mladiće i djevojke. Zbog vrlo male proporcije varijanci temeljnih konstrukata objašnjenih višom analitičkom razinom, efekt razreda isključen je iz daljnjih analiza.

5. Rezultati

Prosječne vrijednosti u svim analiziranim točkama mjerenja i pridruženi testovi razlike po spolu za varijable komunikacije s roditeljima o seksualnosti, zadovoljstva tjelesnim izgledom, pružanja autonomije i topline te socioekonomskog statusa prikazani su Tablicom 2. Mladići i djevojke statistički se značajno razlikuju na svim varijablama izuzev roditeljskog pružanja autonomije i topline.

Tablica 2. Testovi razlika prosječnih vrijednosti mladića i djevojaka uključenih u analizu (N = 1 325) na relevantnim indikatorima

	<i>teorijski raspon varijacija</i>	<i>mladići M (SD)</i>	<i>djevojke M (SD)</i>	<i>t-omjer (df)</i>
komunikacija o seksu T1	1–4	1,80 (0,75)	2,13 (0,84)	–6,86 (1143)**
komunikacija o seksu T2	1–4	1,72 (0,67)	2,13 (0,80)	–9,08 (1150)**
komunikacija o seksu T3	1–4	1,91 (0,75)	2,30 (0,88)	–7,57 (1107)**
komunikacija o seksu T4	1–4	1,93 (0,75)	2,37 (0,85)	–7,81 (865)**
zadovoljstvo tijelom T1	1–5	3,54 (0,85)	3,19 (0,94)	6,59 (1147)**
zadovoljstvo tijelom T2	1–5	3,63 (0,78)	3,37 (0,83)	5,28 (1001)**
zadovoljstvo tijelom T3	1–5	3,62 (0,81)	3,32 (0,88)	5,73 (1106)**
zadovoljstvo tijelom T4	1–5	3,60 (0,72)	3,42 (0,82)	3,29 (859)**
autonomija	1–5	4,41 (0,57)	4,42 (0,62)	–0,12 (944)
toplina	1–5	4,31 (0,65)	4,24 (0,73)	1,79 (1079)
socioekonomski status	0–9	5,01 (1,38)	4,69 (1,43)	3,73 (942)**

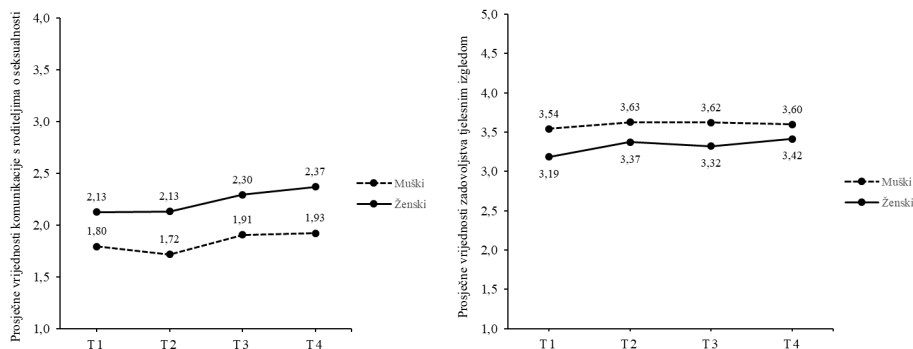
Napomena: Radi lakše interpretacije prosječnih vrijednosti relevantnih indikatora, kompozitne mjere svedene su na originalnu skalu mjerenja. To je postignuto dijeljenjem kompozitnih mjera s brojem čestica koje ih formiraju.

M = srednja vrijednost; SE = standardna pogreška; df = stupnjevi slobode

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Prosječne vrijednosti komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva tjelesnim izgledom u svim analiziranim točkama mjerenja prikazane su na Grafikonu 1. Prosjeci komunikacije s roditeljima o seksualnosti nalaze se ispod sredine raspona varijacija aditivne skale, što pokazuje da su takvi razgovori donekle rijetki. Vidljivo je da, u usporedbi s mladićima, djevojke u većoj mjeri razgovaraju s roditeljima o seksualnosti u svim točkama mjerenja. Uočljiv je, također, blagi prosječni rast u učestalosti komunikacije tijekom vremena u oba spola. Kad je riječ o prosjecima zadovoljstva vlastitim izgledom, vidljivo je da se oni nalaze iznad sredine raspona varijacija aditivne skale, što pokazuje da su adolescenti više zadovoljni nego nezadovoljni svojim tjelesnim izgledom. Također, uočljivo je da su djevojke manje zadovoljne od mladića, s time da se razlika smanjuje s odrastanjem.

Grafikon 1. Dinamika komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva tjelesnim izgledom

Korelacije između ključnih indikatora i kontrolnih varijabli tijekom vremena prikazane su u Tablici 3. Povezanosti između komunikacije s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva tjelesnim izgledom sustavno su statistički značajne isključivo u poduzorku djevojaka. U slučaju mladića, značajna je korelacija utvrđena u samo pet od mogućih šesnaest parova varijabli.

Tablica 3. Pearsonovi koeficijenti korelacije indikatora korištenih u analizi

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
(1) komunikacija o seksu T1		0,79**	0,75**	0,68**	0,13**	0,14**	0,14**	0,12*	0,39**	0,30**	0,05
(2) komunikacija o seksu T2	0,62**		0,76**	0,71**	0,11**	0,12**	0,15**	0,11*	0,34**	0,25**	0,02
(3) komunikacija o seksu T3	0,64**	0,63**		0,79**	0,15**	0,14**	0,19**	0,15**	0,35**	0,30**	0,08*
(4) komunikacija o seksu T4	0,64**	0,66**	0,72**		0,17**	0,14**	0,24**	0,19**	0,34**	0,24**	0,06
(5) zadovoljstvo tijelom T1	0,09	0,07	0,08	0,02		0,74**	0,70**	0,68**	0,17**	0,23**	0,00
(6) zadovoljstvo tijelom T2	0,10*	0,13**	0,14**	0,11	0,75**		0,77**	0,72**	0,23**	0,24**	0,03
(7) zadovoljstvo tijelom T3	0,06	0,10	0,20**	0,12*	0,67**	0,74**		0,80**	0,23**	0,23**	0,23**
(8) zadovoljstvo tijelom T4	–0,04	0,00	0,03	0,05	0,62**	0,71**	0,75**		0,19**	0,25**	0,01
(9) autonomija	0,24**	0,24**	0,28**	0,24**	0,15**	0,19**	0,18**	0,08		0,74**	0,08
(10) toplina	0,19**	0,23**	0,27**	0,27**	0,16**	0,18**	0,21**	0,12	0,71**		0,06
(11) socioekonomski status	0,14**	0,13*	0,21**	0,16**	0,10	0,10	0,11*	0,09	0,06	0,05	

Napomena: Iznad dijagonale prikazani su koeficijenti korelacije u ženskom, a ispod dijagonale koeficijenti u muškom poduzorku.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

5.1. Povezanost komunikacije s roditeljima o seksualnosti sa zadovoljstvom tjelesnim izgledom

U oba konstrukta, kako kod djevojaka tako i kod mladića, kumulativna specifikacija faktora nagiba bolje je pristajala podacima od linearne specifikacije. U idućem je koraku testiran model paralelne promjene, odvojeno po spolu. Oba su modela bila obilježena dobrim pristajanjem (muški sudionici: $\chi^2 = 52,62$; $df = 26$; CFI = 0,984; TLI = 0,978; RMSEA = 0,044, 90% CI = 0,026–0,061; ženski sudionici: $\chi^2 = 57,54$; $df = 26$; CFI = 0,991; TLI = 0,988; RMSEA = 0,039, 90% CI = 0,026–0,053). Tablica 4 prikazuje prosjeke i varijance latentnih odsječaka i latentnih nagiba ključnih konstrukata. Prosjeci latentnih odsječaka i nagiba komunikacije s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva tjelesnim izgledom značajno su različiti od nule u oba spola. Utvrđen je pozitivan trend u prosječnoj promjeni zadovoljstva tjelesnim izgledom i komunikacije s roditeljima o seksualnosti kod oba spola. Varijance latentnih odsječaka i nagiba također su bile statistički značajne, s iznimkom latentne promjene u komunikaciji s roditeljima o seksualnosti

među mladićima. S obzirom na izostanak individualne varijabilnosti u dinamici komunikacije s roditeljima, analiza povezanosti između temeljnih konstrukata u poduzorku mladića nije bila statistički smislena. Prema tome, u daljnjim smo se analizama usmjerili isključivo na djevojke.

Tablica 4. Latentni odsječci i latentni nagibi relevantnih indikatora

	muški sudionici		ženski sudionici	
	<i>M (SE)</i>	<i>s² (SE)</i>	<i>M (SE)</i>	<i>s² (SE)</i>
komunikacija s roditeljima o seksualnosti				
latentni odsječak	7,20 (0,12)***	5,20 (0,42)***	8,57 (0,15)***	8,60 (0,50)***
latentni nagib	0,66 (0,12)***	0,12 (0,25)	0,88 (0,10)***	2,09 (0,38)***
zadovoljstvo tjelesnim izgledom				
latentni odsječak	14,17 (0,15)***	9,37 (0,75)***	12,69 (0,14)***	11,58 (0,75)***
latentni nagib	0,46 (0,13)***	2,77 (0,63)***	1,00 (0,12)***	3,43 (0,56)***

M = srednja vrijednost; *s²* = varijanca; *SE* = standardna pogreška

* *p* < 0,05; ** *p* < 0,01; *** *p* < 0,001

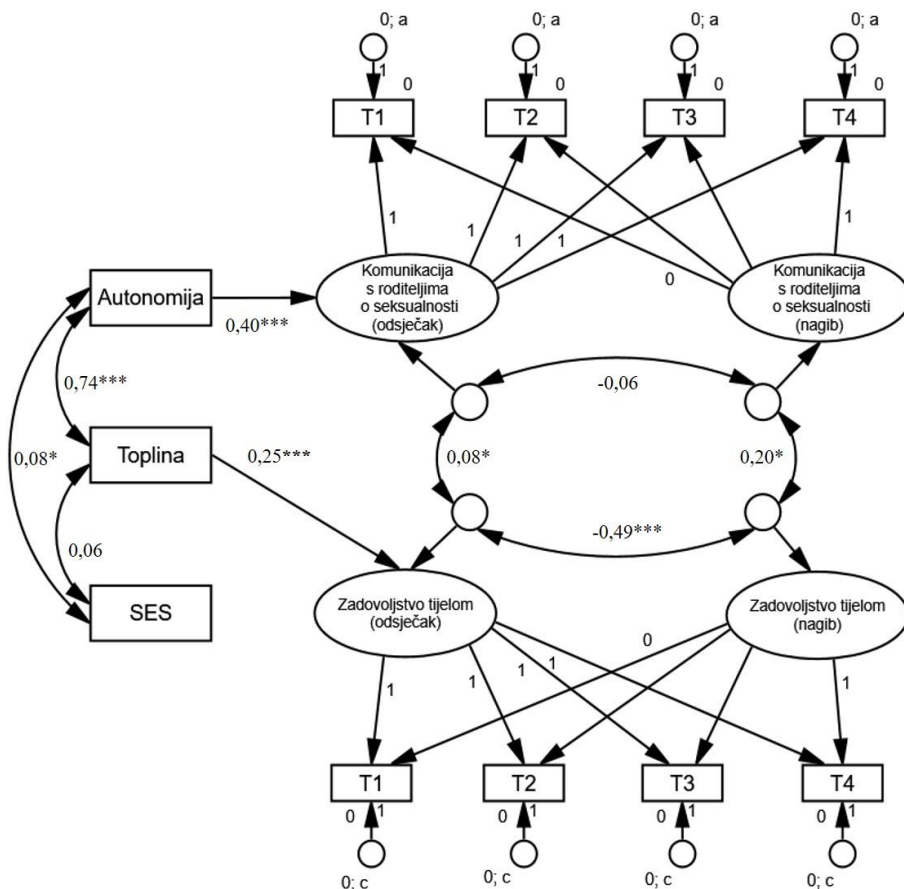
Među djevojkama uočena je slaba, ali statistički značajna pozitivna povezanost između početnih razina komunikacije s roditeljima o seksualnosti te zadovoljstva tjelesnim izgledom ($\beta = 0,16$, $p < 0,001$). Djevojke koje su u početnoj točki analize učestalije razgovarale s roditeljima o seksualnosti ujedno su bile i zadovoljnije izgledom. Utvrđena je i pozitivna povezanost promjena, odnosno značajna korelacija između promjena u učestalosti komunikacije s roditeljima o seksualnosti te promjena u zadovoljstvu vlastitim izgledom ($\beta = 0,22$; $p = 0,009$). Rast učestalosti komunikacije s roditeljima bio je, drugim riječima, povezan s rastom zadovoljstva tjelesnim izgledom tijekom promatranog razdoblja.

Uočena je i statistički značajna negativna povezanost između latentnog odsječka i latentnog nagiba zadovoljstva izgledom, što pokazuje da su djevojke koje su na početku praćenog razdoblja bile zadovoljnije vlastitim izgledom tijekom vremena iskazale manji rast zadovoljstva od svojih vršnjakinja koje su inicijalno bile iskazale manje zadovoljstvo. Ta bi negativna korelacija, doduše, mogla biti posljedica ograničenog raspona skala procjene te stoga ovaj nalaz valja interpretirati s oprezom (Little, 2013).⁴

⁴ Primjerice, ukoliko je u početnoj točki analize iskazan najveći mogući rezultat, u narednim će točkama mjerenja biti moguća samo negativna promjena (smanjivanje).

U posljednjem koraku, u model paralelnog rasta u poduzorku djevoja-
ka uvedene su kontrolne varijable roditeljske podrške i socioekonomskog
statusa. Kondicionalni model je zadržao izvrsno pristajanje podacima (χ^2
= 67,91; df = 36; CFI = 0,992; TLI = 0,986; RMSEA = 0,034, 90% CI
= 0,021–0,046). Uz kontrolu utjecaja roditeljske topline, autonomije i so-
cioekonomskog statusa, sve su strukturne veze između konstrukata zadržale
statističku značajnost. No, veličina povezanosti između početnih razina ko-
munikacije s roditeljima o seksualnosti te zadovoljstva izgledom bitno se
smanjila (β = 0,08; p = 0,019).

Slika 1. Strukturne veze među latentnim faktorima komunikacije s roditeljima o seksualnosti i zadovoljstva tijelom među adolescenticama (N = 790)

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Kad je riječ o kontrolnim indikatorima, roditeljsko poticanje autonomije pokazalo se statistički značajnim i pozitivno povezanim s početnom razinom komunikacije s roditeljima o seksualnosti ($\beta = 0,40$; $p < 0,001$), dok je roditeljska toplina bila statistički značajno povezana s početnom razinom zadovoljstva adolescentica vlastitim tjelesnim izgledom ($\beta = 0,25$; $p < 0,001$). Slika 1 prikazuje konačni kondicionalni model (nakon izostavljanja neznačajnih strukturnih veza).

6. Rasprava

Dosadašnja su istraživanja pokazala da izloženost mladih ljudi seksualiziranom sadržaju masovnih medija i internetskih društvenih mreža može rezultirati internalizacijom medijski reproduciranih ideala poželjnoga tjelesnog izgleda (Vandenbosch i Eggermont, 2016). S obzirom na to da su ti standardi adolescentima često nedostižni, povećava se raskorak između percipiranog i idealnog tijela, što može imati negativne posljedice za emocionalno zdravlje adolescenata (Erceg Jugović, 2015). Ti su negativni ishodi izraženiji u djevojaka zbog snažnijega sociokulturnog pritiska konformiranju društveno uvjetovanom standardu idealnog tijela (Carlson Jones, 2004). U ovome smo radu analizirali povezanost između komunikacije adolescenata s roditeljima o seksualnosti te zadovoljstva tjelesnim izgledom tijekom 18 mjeseci. S obzirom na to da među mladićima nije utvrđena individualna varijabilnost u promjenama u učestalosti komunikacije s roditeljima tijekom vremena, analiza je provedena isključivo na djevojkama. Paralelnim modeliranjem latentnih krivulja uz kontrolu dviju dimenzija roditeljske podrške te socioekonomskog statusa, utvrđeno je da su djevojke koje su u promatranom razdoblju iskazale porast komunikacije o seksualnosti s roditeljima postale zadovoljnije svojim tijelima. S obzirom na to da su se analize provodile isključivo na poduzorku djevojaka, testirana hipoteza o povezanosti komunikacije s roditeljima o seksualnosti sa stupnjem zadovoljstva tjelesnim izgledom prihvaćena je tek djelomično.

Razlog izostanka individualne varijabilnosti u komunikaciji o seksualnosti među mladićima možemo potražiti u spolnim/rodnim razlikama u kontekstu obiteljske komunikacije o seksualnosti tijekom adolescencije. Istraživanja pokazuju da roditelji o seksualnim temama u znatno većoj mjeri razgovaraju s kćerima nego sa sinovima, pri čemu komunikacija s djevojkama obuhvaća veći raspon tema (De Looze i dr., 2015; Diiorio, Pluhar i Belcher, 2003; Miller i dr., 2009; Nolin i Petersen, 1992; Swain, Ackerman i Ackerman, 2006). Te su razlike vjerojatno posljedica različitih roditeljskih

percepcija rizika vezanih uz seksualno ponašanje mladića i djevojaka. Naime, u adolescenciji dolazi do porasta rizičnoga seksualnog ponašanja koje za djevojke može imati bitno teže posljedice (neželjena trudnoća, seksualna viktimiziranost i veća izloženost spolno prenosivim infekcijama) nego za mladiće (Coley, Votruba-Drzal i Schindler, 2009). U tom kontekstu, potreba za komunikacijom o seksualnosti od posebne je važnosti za adolescentice. Izostanak varijabilnosti kod mladića tako vjerojatno odražava veću motiviranost roditelja za razgovor o seksualnosti sa ženskim djetetom.

Imajući u vidu brojne studije koje ukazuju na zaštitnu ulogu obiteljske komunikacije i podrške spram nezadovoljstva tjelesnim izgledom (Ackard i dr., 2006; Al Sabbah i dr., 2009; Bearman i dr., 2006; Resnick, Harris i Blum, 1993; Stice i Whitenton, 2002), rezultati naše analize sugeriraju da komunikacija o seksualnosti djeluje na sličan način. Komunikacija o intimnim temama poput romantičnih veza i seksualnih odnosa odvija se u širem kontekstu obiteljskih interakcija. Štoviše, Diiorio, Pluhar i Belcher (2003) pokazali su kako su roditeljska podrška, otvorenost i kvaliteta opće komunikacije između roditelja i djece pozitivno povezane s učestalošću i kvalitetom komunikacije o seksualnosti. U tom smislu, povezanost između komunikacije s roditeljima o seksualnosti te zadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom vjerojatno je i odraz obiteljske atmosfere u cjelini – takve u kojoj prevladavaju bliski odnosi, podrška te otvorena i kvalitetna komunikacija.

Utvrđena povezanost između pružene roditeljske topline i zadovoljstva tijelom poklapa se s ranijim nalazima koji upućuju na zaštitnu ulogu roditeljske podrške (Barker i Galambos, 2003; Bearman i dr., 2006). Također, utvrđena je i umjereno snažna povezanost između roditeljske podrške autonomiji adolescentica te početne razine komunikacije s roditeljima o seksualnosti. Moguće je da roditeljsko uvažavanje mišljenja adolescenta i poticanje njegove/njezine neovisnosti, rezultira većom asertivnošću, osjećajem kompetencije i spremnošću na razgovor (Mauras, Grolnick i Friendly, 2013). Ta je povezanost, međutim, utvrđena samo među početnim razinama mjerenih konstrukata. S obzirom na to da tijekom rane adolescencije dolazi do relativnog smanjivanja naglaska na roditeljskoj toplini (Walter i Shenaar-Golan, 2017) te relativnog porasta u naglasku na poticanju autonomije djeteta (Marceau, Ram i Susman, 2015), različite dimenzije roditeljske podrške potrebno je pratiti tijekom razvoja adolescenata kako bi se dobili precizniji uvidi u njihovu dinamiku.

6.1. Ograničenja studije i preporuke za buduća istraživanja

Naposljetku, potrebno je osvrnuti se na nekoliko ograničenja ove studije. Prvo, analiza osipanja uzorka kroz praćeno razdoblje ukazala je na potencijalnu pristranost. Imajući u vidu da su osipanju bili skloniji mladići i učenici slabijih ocjena, dobiveni su nalazi reprezentativniji za adolescentice i one koji u školi postižu bolji uspjeh. Moguće je da se roditelji sudionika koji su bili skloniji osipanju razlikuju po stupnju pružene autonomije i topline od onih koji su sudjelovali u svim valovima. Drugo, valja imati na umu da zbog nesudjelovanja učenika iz trogodišnjih programa u posljednjem valu studije, promjene u stupnju zadovoljstva tjelesnim izgledom te komunikacije o seksualnosti u većoj su mjeri odraz dinamike tih konstrukata među učenicima upisanim u četverogodišnje programe. Moguće je da se roditelji djece upisane u četverogodišnje škole razlikuju od roditelja djece upisane u trogodišnje škole s obzirom na različita sociokulturna i socioekonomska obilježja, što ograničava doseg, to jest djelotvornost, kontrole socioekonomskog statusa u našoj analizi. Treće, iako istraživanja pokazuju da majke češće razgovaraju s djecom o seksualnosti i raspravljaju o širem rasponu tema (Flores i Barroso, 2017), ova studija nije uključila razlikovanje između očeva i majki kao aktera komunikacije o seksualnosti. Buduća bi istraživanja ove tematike trebala mjeriti obiteljsku komunikaciju o seksualnosti odvojeno za očeve i majke. Također, dosadašnja su istraživanja pokazala da su negativni stavovi i komentari vršnjaka i obitelji rizični čimbenici za razvoj nezadovoljstva tijelom u adolescenciji (Barker i Galambos, 2003). Stoga, buduća bi istraživanja obiteljske komunikacije o seksualnosti i zadovoljstva tijelom trebala uzeti u obzir i ulogu negativnih komentara roditelja, kao i ulogu vršnjaka. Konačno, u ovome su radu obuhvaćeni sudionici tijekom prijelaza iz srednje u kasnu adolescenciju. Dosadašnja istraživanja upućuju na znatne razlike između rane i kasne adolescencije s obzirom na zadovoljstvo tjelesnim izgledom (Erceg i Kuterovac Jagodić, 2017) i komunikaciju s roditeljima o seksualnosti (Flores i Barroso, 2017). U budućim bi analizama valjalo ili zahvatiti cijelo razdoblje adolescencije (što bi moglo biti organizacijski i logistički iznimno zahtjevno) ili u uzorak uključiti različite dobne kohorte kako bi se iz analiza provedenih odvojeno za mlađe i starije adolescente mogao dobiti bolji uvid u razvojne specifičnosti navedenih konstrukata i njihove međusobne povezanosti. Također, dimenzije roditeljske podrške mjerene su samo u prvome valu te su uključene u analize kao vremenski nepromjenjivi indikatori. S obzirom na moguće promjene u stupnju pružanja autonomije i topline tijekom odrastanja

djeteta (Marceau, Ram i Susman, 2015; Walter i Shenaar-Golan, 2017), dimenzije bi roditeljske podrške također valjalo mjeriti višekratno.

7. Zaključak

Nezadovoljstvo tjelesnim izgledom u adolescenciji može imati negativne posljedice poput razvoja poremećaja hranjenja, niskog samopoštovanja te depresije (Neumark-Sztainer i dr., 2006; Stice i Bearman, 2001; Tiggemann, 2005). Negativni zdravstveni ishodi izraženiji su u djevojaka zbog snažnijeg pritiska sociokulturnih normi, osobito izraženih u popularnim medijima te na internetskim društvenim mrežama, što može imati za posljedicu emocionalno tegoban raskorak između percipiranog i idealnog tijela (Erceg Jugović, 2011, 2016). Prema rezultatima ove longitudinalne studije, komunikacija s roditeljima o seksualnosti može imati zaštitnu ulogu u ovom kontekstu. Imajući u vidu da se seksualna komunikacija odvija u širem kontekstu interakcija roditelja i djece, nalazi ove studije upućuju na važnost otvorene obiteljske komunikacije za emocionalno zdravlje adolescentica. U tom smislu, naši su nalazi relevantni ne samo za obrazovne i zdravstvene stručnjake, nego i za zabrinute roditelje.

LITERATURA

- Ackard, Diann M., Neumark-Sztainer, Dianne, Story, Mary i Perry, Cheryl (2006). »Parent–Child Connectedness and Behavioral and Emotional Health Among Adolescents«, *American Journal of Preventive Medicine*, 30 (1): 59–66. doi: 10.1016/j.amepre.2005.09.013
- Al Sabbah, Haleema, Vereecken, Carine A., Elgar, Frank J., Nansel, Tonja, Aasvee, Katrin, Abdeen, Ziad, Ojala, Kristiina, Ahluwalia, Namanjeet i Maes, Lea (2009). »Body weight dissatisfaction and communication with parents among adolescents in 24 countries: international cross-sectional survey«, *BMC Public Health*, 9 (1): 52. doi: 10.1186/1471-2458-9-52
- Ata, Rheanna N., Ludden, Alison Bryant i Lally, Megan M. (2007). »The Effects of Gender and Family, Friend, and Media Influences on Eating Behaviors and Body Image During Adolescence«, *Journal of Youth and Adolescence*, 36 (8): 1024–1037. doi: 10.1007/s10964-006-9159-x
- Barker, Erin T. i Galambos, Nancy L. (2003). »Body Dissatisfaction of Adolescent Girls and Boys: Risk and Resource Factors«, *The Journal of Early Adolescence*, 23 (2): 141–165. doi: 10.1177/0272431603023002002
- Bearman, Sarah Kate, Presnell, Katherine, Martinez, Erin i Stice, Eric (2006). »The Skinny on Body Dissatisfaction: A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys«, *Journal of Youth and Adolescence*, 35 (2): 217–229. doi: 10.1007/s10964-005-9010-9

- Boyce, William, Torsheim, Torbjorn, Currie, Candace i Zambon, Alessio (2006). »The Family Affluence Scale as a Measure of National Wealth: Validation of an Adolescent Self-Report Measure«, *Social Indicators Research*, 78: 473–487. doi: 10.1007/s11205-005-1607-6
- Byrne, Barbara M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. New York: Routledge.
- Carlson Jones, Diane (2004). »Body Image Among Adolescent Girls and Boys: A Longitudinal Study«, *Developmental Psychology*, 40 (5): 823–835. doi: 10.1037/0012-1649.40.5.823
- Coley, Rebekah Levine, Votruba-Drzal, Elizabeth i Schindler, Holly S. (2009). »Fathers' and mothers' parenting practices and responding to adolescent sexual risk behaviors«, *Child Development*, 80 (3): 808–827.
- Crespo, Carla, Kielpikowski, Magdalena, Jose, Paul E. i Pryor, Jan (2010). »Relationships Between Family Connectedness and Body Satisfaction: A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys«, *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (12): 1392–1401. doi: 10.1007/s10964-009-9433-9
- Curran, Patrick J., Obeidat, Khawla i Losardo, Diane (2010). »Twelve frequently asked questions about growth curve modeling«, *Journal of Cognition and Development*, 11 (2): 121–136. doi: 10.1080/15248371003699969
- De Looze, Margaretha, Constantine, Norman A., Jerman, Petra, Vermeulen-Smit, Evelien i ter Bogt, Tom (2015). »Parent–Adolescent Sexual Communication and Its Association With Adolescent Sexual Behaviors: A Nationally Representative Analysis in the Netherlands«, *The Journal of Sex Research*, 52 (3): 257–268. doi: 10.1080/00224499.2013.858307
- Diiorio, Colleen, Kelley, Maureen i Hockenberry-Eaton, Marilyn (1999). »Communication about sexual issues: Mothers, fathers, and friends«, *Journal of Adolescent Health*, 24 (3): 181–189. doi: 10.1016/S1054-139X(98)00115-3
- Diiorio, Colleen, Pluhar, Eerika i Belcher, Lisa (2003). »Parent-Child Communication About Sexuality«, *Journal of HIV/AIDS Prevention & Education for Adolescents & Children*, 5 (3–4): 7–32. doi: 10.1300/J129v05n03_02
- Duncan, Terry E. i Duncan, Susan C. (2009). »The ABC's of LGM: An Introductory Guide to Latent Variable Growth Curve Modeling«, *Social and Personality Psychology Compass*, 3 (6): 979–991. doi: 10.1111/j.1751-9004.2009.00224.x
- Erceg, Inja i Kuterovac Jagodić, Gordana (2017). »Važnost nezadovoljstva tijelom u ranoj i kasnoj adolescenciji«, *Liječnički Vjesnik*, 139 (5–6): 136–143.
- Erceg Jugović, Inja (2011). »Nezadovoljstvo tijelom u adolescenciji«, *Klinička Psihologija*, 4 (1–2): 41–58.
- Erceg Jugović, Inja (2015). »Sociokulturalni čimbenici nezadovoljstva tijelom u adolescenciji«, *Ljetopis socijalnog rada*, 22 (3): 465–488. doi: 10.3935/ljsr.v22i2.61
- Flores, Dalmacio i Barroso, Julie (2017). »21st Century Parent–Child Sex Communication in the United States: A Process Review«, *The Journal of Sex Research*, 54 (4–5): 532–548. doi: 10.1080/00224499.2016.1267693
- Graham, John W. (2012). *Missing data : Analysis and Design*. New York: Springer.
- Hadley, Wendy, Brown, Larry K., Lescano, Celia M., Kell, Harrison, Spalding, Kirsten, DiClemente, Ralph i Donenberg, Geri (2009). »Parent–Adolescent

- Sexual Communication: Associations of Condom Use with Condom Discussions», *AIDS and Behavior*, 13 (5): 997–1004. doi: 10.1007/s10461-008-9468-z
- Jerman, Petra i Constantine, Norman A. (2010). »Demographic and Psychological Predictors of Parent–Adolescent Communication About Sex: A Representative Statewide Analysis«, *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (10): 1164–1174. doi: 10.1007/s10964-010-9546-1
- Jones, Diane Carlson i Crawford, Joy K. (2006). »The Peer Appearance Culture During Adolescence: Gender and Body Mass Variations«, *Journal of Youth and Adolescence*, 35 (2): 243–255. doi: 10.1007/s10964-005-9006-5
- Keresteš, Gordana, Brković, Irma, Kuterovac Jagodić, Gordana i Greblo, Zrinka (2012). »Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja«, *Suvremena psihologija*, 1 (23–42): 23–41.
- Little, Todd D. (2013). *Longitudinal Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press.
- Marceau, Kristine, Ram, Nilam i Susman, Elizabeth J. (2015). »Development and Lability in the Parent–Child Relationship During Adolescence: Associations With Pubertal Timing and Tempo«, *Journal of Research on Adolescence*, 25 (3): 474–489. doi: 10.1111/jora.12139
- Markham, Christine M., Lormand, Donna, Gloppen, Kari M., Peskin, Melissa F., Flores, Belinda, Low, Barbara i House, Lawrence Duane (2010). »Connectedness as a Predictor of Sexual and Reproductive Health Outcomes for Youth«, *Journal of Adolescent Health*, 45 (3): S23–S41. doi: 10.1016/j.jado-health.2009.11.214
- Mastro, Shawna i Zimmer-Gembeck, Melanie J. (2015). »Let’s talk openly about sex: Sexual communication, self-esteem and efficacy as correlates of sexual well-being«, *European Journal of Developmental Psychology*, 12 (5): 579–598. doi: 10.1080/17405629.2015.1054373
- Mauras, Carrie. P., Grolnick, Wendy S. i Friendly, Rachel W. (2013). »Time for ‘The Talk’... Now What? Autonomy Support and Structure in Mother–Daughter Conversations About Sex«, *The Journal of Early Adolescence*, 33 (4): 458–481. doi: 10.1177/0272431612449385
- McCabe, Marita P. i Ricciardelli, Lina A. (2003). »Sociocultural Influences on Body Image and Body Changes Among Adolescent Boys and Girls«, *The Journal of Social Psychology*, 143 (1): 5–26. doi: 10.1080/00224540309598428
- McCabe, Marita P. i Ricciardelli, Lina A. (2004). »Body image dissatisfaction among males across the lifespan«, *Journal of Psychosomatic Research*, 56 (6): 675–685. doi: 10.1016/S0022-3999(03)00129-6
- Mendelson, Beverley K., Mendelson, Morton J. i White, Donna R. (2001). »Body-Esteem Scale for Adolescents and Adults«, *Journal of Personality Assessment*, 76 (1): 90–106. doi: 10.1207/S15327752JPA7601_6
- Miller, Kim S., Fasula, Amy M., Dittus, Patricia, Wiegand, Ryan E., Wyckoff, Sarah C. i McNair, Lily (2009). »Barriers and Facilitators to Maternal Communication with Preadolescents about Age-Relevant Sexual Topics«, *AIDS and Behavior*, 13 (2): 365–374. doi: 10.1007/s10461-007-9324-6
- Neumark-Sztainer, Dianne, Paxton, Susan J., Hannan, Peter J., Haines, Jess i Story, Mary (2006). »Does body satisfaction matter? Five-year longitudinal asso-

- ciations between body satisfaction and health behaviors in adolescent females and males», *The Journal of Adolescent Health*, 39 (2): 244–251. doi: 10.1016/j.jadohealth.2005.12.001
- Nolin, Mary Jo i Petersen, Karen Kay (1992). »Gender Differences in Parent-Child Communication about Sexuality«, *Journal of Adolescent Research*, 7 (1): 59–79. doi: 10.1177/074355489271005
- Pokrajac-Bulian, Alessandra, Mohorić, Tamara i Đurović, Dušanka (2007). »Odstupajuće navike hranjenja, nezadovoljstvo tijelom i učestalost provođenja dije-te kod hrvatskih srednjoškolaca«, *Psihologijske teme*, 16: 27–46.
- Quick, Virginia, Eisenberg, Marla E., Bucchianeri, Michaela M. i Neumark-Sztainer, Dianne (2013). »Prospective Predictors of Body Dissatisfaction in Young Adults«, *Emerging Adulthood*, 1 (4): 271–282. doi: 10.1177/2167696813485738
- Resnick, M. D., Harris, L. J., i Blum, R. W. (1993). »The impact of caring and connectedness on adolescent health and well-being«, *Journal of Paediatrics and Child Health*, 29 (s1): S3–S9. doi: 10.1111/j.1440-1754.1993.tb02257.x
- Ricciardelli, Lina A., McCabe, Marita P. i Banfield, Sophie (2000). »Body image and body change methods in adolescent boys«, *Journal of Psychosomatic Research*, 49 (3): 189–197. doi: 10.1016/S0022-3999(00)00159-8
- Smolak, Linda, Levine, Michael P. i Thompson, Kevin J. (2001). »The use of the sociocultural attitudes towards appearance questionnaire with middle school boys and girls«, *International Journal of Eating Disorders*, 29 (2): 216–223. doi: 10.1002/1098-108X(200103)29:2<216::AID-EAT1011>3.0.CO;2-V
- Stice, Eric i Bearman, Sarah Kate (2001). »Body-image and eating disturbances prospectively predict increases in depressive symptoms in adolescent girls: A growth curve analysis«, *Developmental Psychology*, 37 (5): 597–607. doi: 10.1037/0012-1649.37.5.597
- Stice, Eric i Whitenton, Kathryn (2002). »Risk factors for body dissatisfaction in adolescent girls: A longitudinal investigation«, *Developmental Psychology*, 38 (5): 669–678. doi: 10.1037/0012-1649.38.5.669
- Swain, Carolyne R., Ackerman, Lynn K. i Ackerman, Mark A. (2006). »The influence of individual characteristics and contraceptive beliefs on parent-teen sexual communications: A structural model«, *Journal of Adolescent Health*, 38 (6): 753.e9 –753.e18. doi: 10.1016/j.jadohealth.2005.08.015
- Tiggemann, Marika (2005). »Body dissatisfaction and adolescent self-esteem: Prospective findings«, *Body Image*, 2 (2): 129–135. doi: 10.1016/j.bodyim.2005.03.006
- Vandenbosch, Laura i Eggermont, Steven (2016). »The Interrelated Roles of Mass Media and Social Media in Adolescents' Development of an Objectified Self-Concept: A Longitudinal Study«, *Communication Research*, 43 (8): 1116–1140. doi: 10.1177/0093650215600488
- Walter, Ofra i Shenaar-Golan, Vered (2017). »Effect of the Parent-Adolescent Relationship on Adolescent Boys' Body Image and Subjective Well-Being«, *American Journal of Men's Health*, 11 (4): 920–929. doi: 10.1177/1557988317696428

The Role of Communication with Parents about Sexuality in the Dynamics of Body Image Satisfaction among Adolescents

Luka JURKOVIĆ

student (Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia)
luka.jurkovic1995@gmail.com

Goran KOLETIĆ , Aleksandar ŠTULHOFER

Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
gkoletic@ffzg.hr, astulhof@ffzg.hr

Body image dissatisfaction among adolescents is a risk factor in developing eating disorders, low self-esteem, and depression. Previous research pointed to a protective role of family communication and support when it comes to body image dissatisfaction. However, little is known about possible links between body image satisfaction and communication with parents about sexuality. The association between parent-adolescent communication about sex and adolescents' sexual health has been predominantly explored cross-sectionally. The aim of this longitudinal study was to assess the temporal dynamics of the association between body image satisfaction and communication with parents about sexuality among adolescents. Data were collected using a panel-sample of 1,325 high-school sophomores recruited from 14 schools in the Croatian cities of Rijeka and Opatija. The study covered a period of 18 months using four data collection points. The associations were analysed by parallel latent growth curve modelling, an analytical method that enables the assessment of between-person differences over time by estimating within-person latent trajectories of change. The analyses revealed a positive association between communication with parents about sexuality and body image satisfaction at the initial point of analysis and over time, but only among female adolescents. The findings may be beneficial to educational and public health specialists, as well as to parents in improving the psychosocial well-being of adolescents.

Key words: adolescents, body image satisfaction, communication with parents about sexuality, parental support